

The Effect of Long Rang missions of the Islamic Republic of Iran Navy on Iran's Geopolitical Weight

Mousa Nazaripour^{1✉} | Mustafa Qadri Hajat² | Nader Shamami³ | Mojtaba Mohammadi⁴

1. Master's student in Geopolitics, IRI Military Command and Staff University, Tehran, Iran. (Corresponding Author). E-mail: M.nazaripoor@casu.ac.ir
2. Assistant Professor of Political Geography, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran. E-mail: m.ghaderihajat@modares.ac.ir
3. Assistant Professor of Logistics and Support, IRI Military Command and Staff University, Tehran, Iran. E-mail: n.shamami@casu.ac.ir
4. Master of Defense Management, IRI Military Command and Staff University, Tehran, Iran. E-mail: mojtabamohamedikasta@gmail.com

Article Info

Article type:
Research Article

Article history:

Received:
2024-10-21
Received in revised form:
2025-1-24
Accepted:
2025-2-18
Published online:
2025-8-23

Keywords:
Navy of the Islamic Republic of Iran, Remote Missions, Geopolitical Weight, Geopolitical Regions

ABSTRACT

Objective: The long-range missions of the Islamic Republic of Iran Navy (IRIN) are considered one of the most fundamental tools for exerting the country's power and will in various geographical regions. Therefore, the IRIN, by executing long-range missions and maintaining a continuous presence in international waters and ports of countries across different geopolitical regions, has effectively realized this objective. The aim of this research is to examine the impact of the long-range missions of the IRIN on Iran's geopolitical weight.

Methods: This applied research employs a descriptive-analytical method with a mixed approach. Data were collected through both field and library research methods, and the statistical population consisted of 50 experts related to the subject. Data analysis was conducted using the Smart PLS software.

Findings: After analyzing the data obtained from questionnaires and qualitative data analysis, it was determined that the long-range missions of the IRIN, with two dimensions—presence in foreign ports and presence in international waters and oceans—have a significant impact on Iran's geopolitical weight.

Conclusion: The results of this research indicate that the long-range missions of the IRIN have a substantial impact on Iran's geopolitical weight.

Cite this article: Nazaripour, M., Qadri Hajat, M., Shamami, N. and Mohammadi, M. (2025). The Effect of Long Rang missions of the Islamic Republic of Iran Navy on Iran's Geopolitical Weight. *Defensive Future Studies*, 10(37), 33-58.

DOI: [10.22034/dfsr.2025.2043805.1842](https://doi.org/10.22034/dfsr.2025.2043805.1842)

Publisher: IRI Military Command and Staff University

Extended Abstract

INTRODUCTION

Naval missions are not limited to tactical military operations in nearby seas but must also include the capability to execute missions beyond tactical operations, considering various regional conditions. These missions may involve participation in managing crises caused by natural and environmental factors, engagement in international relations, or combating the smuggling of goods and humans at sea. Therefore, given the importance of the sea in acquiring components of power and the missions assigned to any navy, it is generally expected that the navy will play a significant role in enhancing national power and the country's geopolitical standing. Thus, the main question of this article and the objective of the researchers is to investigate the impact of the long-range missions of the IRIN on Iran's geopolitical weight. This research seeks to answer the question: What impact do the long-range missions of the IRIN have on Iran's geopolitical weight? This is important because it helps identify the characteristics of the country's naval forces, clarifies the geopolitical challenges and vulnerabilities of Iran, and highlights the vital and fundamental role of maritime power and the strong presence of the navy in international waters, which can significantly influence the country's national power.

METHODOLOGY

This research employs a descriptive-analytical method with a mixed approach (quantitative and qualitative). Data collection was conducted using a combination of library and field research methods. After gathering qualitative data through library studies, brainstorming sessions, and expert interviews, content analysis and factor analysis techniques were used to analyze the data. This process was carried out in three steps:

1. Categorizing information, including refining, summarizing, and presenting data.
2. Processing data, including determining the divergence and convergence of data.
3. Judging and decision-making regarding the data and extracting final indicators.

Additionally, to quantitatively evaluate the statistical data, a questionnaire was used with the Smart PLS software for structural equation modeling and hypothesis testing.

RESULTS

As shown in the table below, the factor loadings for the dimensions of the model are greater than 0.5, confirming that the model has strong fit, and none of the variables will be removed. The t-statistics for the paths are greater than 1.96, and the p-values are less than 0.05 at a 95% confidence level, further confirming the model's strong fit and the significance of the variables.

Table 1. Factor loadings of dimensions of the model with the main structure of the remote mission

Significant level	T-values	Factor loads	Second order confirmatory factor analysis	
0.001	46.608	0.905	The nature of navigation	Presence in foreign ports
0.001	35.761	0.921	Mission area and duration	
0.001	54.594	0.953	The geopolitical importance of the foreign port	Presence in the open seas
0.001	47.976	0.946	The reason for being in a foreign port	
0.001	51.919	0.930	Presence in foreign ports	Distant Naval Missions
0.001	52.065	0.936	Presence in the open seas	

Based on the table above and the confirmation of the model's paths, it can be concluded that, from the perspective of the sample population, the long-range missions of the IRIN have a significant impact on Iran's geopolitical weight. Therefore, the main hypothesis of the research is confirmed.

A: Analysis of Results for the First Sub-Question:

What is the impact of the presence of IRIN fleet groups in foreign ports on Iran's geopolitical weight?

Quantitative analysis of the responses to the questionnaire indicates that the presence of IRIN fleet groups in foreign ports has a significant impact on Iran's geopolitical weight, increasing it.

B: Analysis of Results for the Second Sub-Question:

What is the impact of the presence of IRIN fleet groups in international waters and oceans on Iran's geopolitical weight?

Quantitative analysis of the responses to the questionnaire indicates that the presence of IRIN fleet groups in international waters and oceans has a significant impact on Iran's geopolitical weight, increasing it.

C: Analysis of Results for the Main Objective:

What is the impact of the long-range missions of the IRIN on Iran's geopolitical weight?

Based on the analysis of the research data, it is concluded that the long-range missions of the IRIN, with two components—presence in foreign ports and presence in international waters and oceans—significantly increase Iran's geopolitical weight.

DISCUSSION and CONCLUSION

The evaluation of the results shows that the execution of long-range missions by the IRIN, with dimensions of presence in international waters and foreign ports, has a significant impact on Iran's geopolitical weight. In the dimension of presence in international waters, the index of environmental protection missions by the IRIN in the geopolitical region of North America and NAFTA has the greatest impact. In the dimension of presence in foreign ports, the index of the IRIN's "Peace and Friendship" fleet groups in ports of countries in the geopolitical region of the European Union (America and Europe) has the greatest impact. Therefore, it can be concluded that the presence of the navy in ports and waters of geopolitical and geostrategic regions of international power, along with the expansion of strategic depth and territorial reach in global waters, demonstrates maritime power and, consequently, enhances national power in various dimensions such as military, economic, and security. This increases the country's geopolitical weight, elevates its geopolitical standing, and enhances its bargaining power and influence on regional and global equations. Thus, it seems that the scientific and academic community of the country should analyze the missions of the IRIN and evaluate their various dimensions from a geopolitical perspective. In this regard, the following research topics are suggested:

1. Investigating the maritime interactions of countries in the geopolitical region of the European Union (America and Europe) on the national power of the Islamic Republic of Iran.
2. Examining the impact of the mission to secure commercial convoys by the navy on the national power of the Islamic Republic of Iran

ACKNOWLEDGEMENTS

We are grateful to all the experts and professors who helped the researchers in collecting, analyzing and analyzing data and validating the research findings during the research

تأثیر مأموریت‌های دوردست نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران بر وزن ژئوپلیتیکی ایران

موسی نظری پور^۱ | مصطفی قادری حاجت^۲ | نادر شمامی^۳ | مجتبی محمدی^۴

۱. دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیای سیاسی، دانشگاه فرماندهی و ستاد آجا، تهران، ایران. ایمیل: M.nazaripoor@casu.ac.ir

۲. استادیار جغرافیای سیاسی، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران. ایمیل: m.gaderihajat@modares.ac.ir

۳. استادیار آحاد و پشتیبانی، دانشگاه فرماندهی و ستاد آجا، تهران، ایران. ایمیل: n.shamami@casu.ac.ir

۴. کارشناس ارشد مدیریت دفاعی، دانشگاه فرماندهی و ستاد آجا، تهران، ایران. ایمیل: mojtabamohamadikasta@gmail.com

اطلاعات مقاله

چکیده

نوع مقاله:

مقاله پژوهشی

تاریخچه مقاله:

تاریخ دریافت:

۱۴۰۳/۰۷/۳۰

تاریخ بازنگری:

۱۴۰۳/۱۱/۰۵

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۳/۱۱/۳۰

تاریخ انتشار:

۱۴۰۴/۰۶/۰۱

کلیدواژه‌ها:

نیروی دریایی ارتش

جمهوری اسلامی

ایران، مأموریت‌های

دوردست، وزن

ژئوپلیتیکی، مناطق

ژئوپلیتیکی

هدف: مأموریت‌های دوردست نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران به‌عنوان یکی از اساسی‌ترین ابزار اعمال قدرت و اراده کشور در مناطق مختلف جغرافیایی تلقی می‌گردد؛ بنابراین نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران با اجرای مأموریت‌های دوردست و حضور مستمر در آب‌های آزاد و بندرهای کشورهای مناطق مختلف ژئوپلیتیکی به این مهم جامعه عمل پوشانده است. هدف این تحقیق بررسی تأثیر مأموریت‌های دوردست نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران بر وزن ژئوپلیتیکی ایران است.

روش: در این مقاله کاربردی از روش توصیفی- تحلیلی با رویکرد آمیخته استفاده شده است. داده‌های این تحقیق به دو روش میدانی و کتابخانه‌ای جمع‌آوری شده و جامعه آماری تعداد ۵۰ نفر از خبرگان مرتبط با موضوع هستند و با بهره‌گیری از نرم‌افزار اسمارت پی ال اس تجزیه و تحلیل داده‌ها انجام گرفت. **یافته‌ها:** پس از تجزیه و تحلیل داده‌های حاصل از پرسشنامه و تحلیل کیفی داده مشخص گردید که مأموریت‌های دوردست نیروی دریایی با دو بعد حضور در بندرهای خارجی و حضور در دریاهای آزاد و اقیانوس‌ها بر وزن ژئوپلیتیکی ایران تأثیر دارد.

نتیجه‌گیری: نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که مأموریت‌های دوردست نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران تأثیر زیادی بر وزن ژئوپلیتیکی ایران دارد.

استناد: نظری پور، موسی؛ قادری حاجت، مصطفی؛ شمامی، نادر و محمدی، مجتبی (۱۴۰۴). تأثیر مأموریت‌های دوردست نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران بر وزن ژئوپلیتیکی ایران. *فصلنامه علمی آینده‌پژوهی دفاعی*. ۳۳-۵۸، (۳۷)۱۰.

DOI: [10.22034/dfs.2025.2043805.1842](https://doi.org/10.22034/dfs.2025.2043805.1842)

ناشر: دانشگاه فرماندهی و ستاد ارتش جمهوری اسلامی ایران

مقدمه

با مطالعه روند تاریخی در عملکرد نیروی دریایی در ایران و سایر کشورها، درمی‌یابیم که مبنای تسلط بر دریاها از حیث نظامی به سیاست دولت‌ها برمی‌گردد و هر کشور و دولتی که از ابعاد مختلف قدرت، استفاده بیشتری کند، حیطه دریایی گسترده‌تری را در اختیار خواهد داشت. از سوی دیگر، نقطه اتکا امنیتی و خدمات تأمینی در حمایت از کشتیرانی آزاد و مؤثر، نیازمند نیروی دریایی با مأموریت‌هایی فراتر از نیروی دریایی تاکتیکی است (براتیان و همکاران، ۱۴۰۲). به عبارت دیگر، مأموریت‌های نیروی دریایی فقط انجام مأموریت‌های تاکتیکی نظامی در حوزه دریاها نیست و می‌بایست توانایی اجرای مأموریت‌هایی فراتر از مأموریت‌های تاکتیکی نزدیک را داشته باشد که با در نظر گرفتن شرایط مختلف در هر منطقه، این مأموریت‌ها می‌تواند شامل مواردی مانند مشارکت در مدیریت بحران‌های ناشی از عوامل طبیعی، زیست‌محیطی، حضور در مناسبات بین‌المللی و یا مبارزه با قاچاق کالا و انسان در دریاها باشد؛ بنابراین با در نظر گرفتن اهمیت دریا در کسب مؤلفه‌های قدرت و مأموریت‌های در نظر گرفته‌شده برای هر نیروی دریایی، معمولاً انتظار می‌رود این نیرو نقش مهمی را در افزایش قدرت ملی و منزلت ژئوپلیتیکی کشور ایفاء کند (براتیان و همکاران، ۱۴۰۲)؛ لذا مسئله اصلی این مقاله و هدف محققین بررسی تأثیر مأموریت‌های دوردست نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران بر وزن ژئوپلیتیکی ایران است.

بنابراین این تحقیق با بررسی تأثیر مأموریت‌های دوردست نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران در پی پاسخگویی به این پرسش است که مأموریت‌های دوردست نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران چه تأثیری بر وزن ژئوپلیتیکی ایران دارد؟

اهمیت و ضرورت این پژوهش را می‌توان از آن جهت دانست که موجب شناخت ویژگی‌های نیروی دریایی کشور شده و نتایج حاصل از آن چالش‌ها و آسیب‌های ژئوپلیتیکی کشور ایران را روشن ساخته و نقش حیاتی و اساسی قدرت و سیادت دریایی و حضور قدرتمند نیروی دریایی در آب‌های بین‌المللی و تأثیراتی که می‌تواند بر قدرت ملی کشور داشته باشد را هویدا می‌نماید. از سوی دیگر، عدم اجرای این تحقیق می‌تواند زمینه‌ساز ابهام و عدم شفافیت در زمینه اثربخشی این مأموریت‌ها در قدرت ملی و متعاقب آن وزن ژئوپلیتیکی ایران گشته و سبب عدم تحقق دیدگاه فرماندهی محترم کل قوا در خصوص ایجاد نیروی دریایی راهبردی در کشور ایران گردد.

مرور پیشینه و مبانی نظری

پیشینه

جدول (۱) پیشینه تحقیقات انجام‌شده

ردیف	محقق	سال	عنوان	روش‌شناسی
۱	الله‌وردی و همکاران	۱۴۰۲	رویکرد جدید به نظریه قدرت دریایی در قرن ۲۱	کاربردی با روش توصیفی-تحلیلی
۲	محمدرضا حافظ نیا	۱۴۰۱	تبیین نسبت قدرت هوایی با وزن ژئوپلیتیکی	توصیفی-تحلیلی و موردی-زمینه‌ای
۳	خرکوک گیوک	۱۳۹۹	قدرت دریایی به‌عنوان دامنه استراتژیک	کاربردی با روش توصیفی-تحلیلی
۴	اریک کارژه و همکاران	۱۳۹۹	تأثیر قدرت دریایی بر سیاست	کاربردی با روش توصیفی-تحلیلی

مبانی نظری

وزن ژئوپلیتیکی

وزن ژئوپلیتیکی عبارت است از ثقل نیروها و عوامل مثبت و منفی مؤثر در قدرت ملی یک کشور، به عبارتی جمع جبری عوامل قدرت ملی. از آنجایی که برخی عوامل نظیر بی‌سوادی، فقر، سوانح طبیعی، بی‌ثباتی سیاسی و نظایر آن در قدرت ملی نقش منفی ایفا می‌کنند و در نقطه مقابل، برخی عوامل نظیر سواد، درآمد سرانه بالا، فقدان سوانح، ثبات سیاسی، سطح علمی و فناوری بالا و نظایر آن نقش مثبت در قدرت ملی ایفا می‌کنند، بنابراین در برآورد وزن ژئوپلیتیکی، به نقش عوامل و متغیرهای مؤثر در قدرت ملی در ابعاد مختلف نه‌گانه (سرزمینی، سیاسی، فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی، نظامی، علمی - فناوریانه، فضائی و فرامرزی) باید توجه شود و در مدل برآورد نقش مثبت یا منفی آن‌ها لحاظ گردد تا برآورد. وزن ژئوپلیتیکی به نتیجه‌ای واقعی‌تر برسد. از این رو جمع جبری عوامل و متغیرهای قدرت در برآورد وزن ژئوپلیتیکی منطقی‌تر است. وزن ژئوپلیتیکی موقعیت یک کشور و یا منزلت آن را در مجموعه‌ای از کشورها و یا در سیستم ژئوپلیتیک جهانی و منطقه‌ای نشان می‌دهد (حافظ نیا، ۱۳۹۸: ۱۸۳).

قدرت دریایی

قدرت دریایی معنایی است که توصیف آن سخت است. بسیاری سعی کرده‌اند آن را تعریف کنند و برخی تمایل داشتند از آن دوری گزینند. این دوره‌های پایان‌ناپذیر احتمالاً

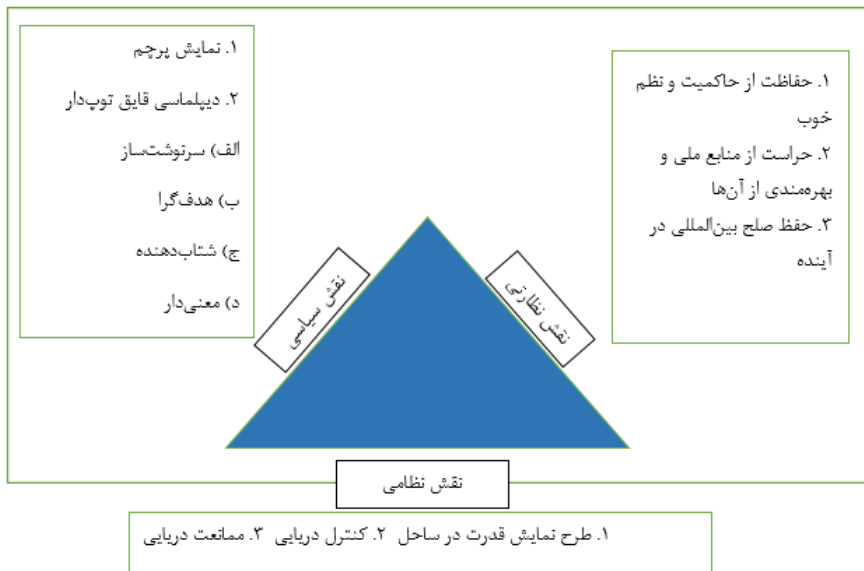
سبب رسیدن به مسیرهای متفاوتی شده است که واژه قدرت دریایی معنا پیدا کرده است (Gartzke & Lindsay, 2023: 23). در نظریه ساختار قدرت دریایی تیل، عوامل قدرت دریایی عبارت‌اند از: (۱) مردم، جامعه و دولت دریایی (فرهنگ دریایی، نیروی انسانی کافی و دولت لیبرال و دموکراتیک)، (۲) جغرافیای دریای (موقعیت دریای ساحلی، وضعیت جغرافیایی و عوارض ساحل، نزدیکی به شبکه‌های ارتباطی دریایی و...)، (۳) منابع (اعم از فناوری و یا منابع لازم برای تجهیز ناوگان تجاری و نظامی)، (۴) اقتصاد دریایی (حضور قدرت دریایی در پهنه دریا برای حمایت از ناوگان‌های تجاری، مستلزم برخورداری از اقتصاد دریایی است)، (۵) حمایت، پشتیبانی و پیوند بین قدرت دریایی با قدرت زمینی و هوایی (Allahverdizadeh & Karimi, 2022: 383). گری گیل از پنج عامل جغرافیایی یاد می‌کند که در شکل‌یابی قدرت دریایی دخیل هستند و این عوامل عبارت‌اند از: (۱) ماهیت خط ساحلی و دسترسی به دریا (۲) وضعیت سیاسی مرزهای زمینی (۳) فناوری (۴) کنترل پایگاه‌ها و نقاط کنترل دوردست (۵) ذهنیت و فرهنگ استراتژیک. توان واقعی نیروی دریایی به شدت بستگی به شرایط مالی، توان حکومت مرکزی، کمیت و کیفیت واقعی منابع دریایی، کشتی‌ها، ملوانان و کارکنان نظامی، تأسیسات زیربنایی دریایی و چگونگی برنامه‌ریزی‌های سیاسی و دریایی است (احمدی و همکاران، ۱۳۹۵: ۲۳۵). دسترسی به دریاهای عظیم، وجود یا عدم وجود توان دریایی در تعیین کل توان ملی نقش بسیار بااهمیتی دارد که در این بین نیروی دریایی با بروز کارکردهای گوناگون خود رل اصلی را بازی می‌کند (کوهن، ۱۴۰۰: ۲۶-۲۷).

مدل مفهومی پژوهش

از ویژگی‌های جغرافیایی که در توان کشورها بسیار مؤثر بوده دریا و مقدار و چگونگی دسترسی دریایی کشورها است دریا از گذشته تا به حال نقش اساسی در سرنوشت انسان داشته و همیشه با توجه به شرایط زمانی و مکانی نقش‌های گوناگونی را پذیرفته است با آغاز دریانوردی پیشرفته نقش دریا در قابلیت آفرینی کشورها در جنبه‌های گوناگون نظامی، دیپلماتیک، تجاری و غیره چند برابر شده و شرایط دریایی در پیشرفت نیروی دریایی راهبردی یا انقلاب اقتصادی بسیار مؤثر بوده و به این صورت توان دریایی کشورها را تحت تأثیر قرار می‌دهد؛ بنابراین دریا اساسی‌ترین وسیله ایجاد توان دریایی است و

پایه اساسی توان دریایی نیروی دریایی است که وسیله اصلی اعمال قدرت در دریاها است (Allahverdizadeh & Karimi, 2022: 383).

طبق دیدگاه اریک گروو، می‌توان نقش نظامی، سیاسی و کنترلی را برای کاربری از جنبه دریایی بیان کرد. همان‌گونه که در شکل (۱) نمایش داده شده سه نوع اصلی به‌کارگیری امنیتی - سیاسی از دریا وجود دارد. کاربرد نظامی شامل طرح نمایش قدرت در ساحل، کنترل دریایی و ممانعت دریایی. کاربرد سیاسی شامل نمایش پرچم و انواع مختلف دیپلماسی قایق توپ‌دار. کاربرد نظارتی شامل حفظ حاکمیت و نظم خوب حراست از منابع ملی و حفظ صلح است. نیروهای دریایی در واقع در این موارد نقش اساسی را ایفا کرده هرچند گاردهای ساحلی کشتی‌های دولتی باخدمه غیرنظامی واحدهای پلیس بندری و سایر ارگان‌ها می‌توانند از دریا (به‌ویژه در نقش دیپلماتیک یا نظارتی) نیز استفاده کنند (حجتی نیا و رضایی، ۱۳۹۵).

شکل (۱) مثلث کارکرد نیروی دریایی (دانا و همکاران، ۱۳۹۹).

باوجود بعضی از کمبودها این مدل نقطه عطف خوبی را به تصویر می‌کشد زیرا مرزهای تئوری بین سه طبقه شدت کاربرد زور به‌وسیله نیروهای دریایی یعنی عملیات پلیسی بر طبق قوانین بین‌المللی و ملی تهدید به‌کارگیری زور و یا کاربرد بسیار محدود از زور در برخی مواقع برخلاف هنجارهای قانونی بین‌المللی (دیپلماسی دریایی) و عملیات جنگی

(تا جنگ شدید). را فراهم می‌آورد این مدل همچنین بین سه نتیجه اصلی (علل نهایی) نیروهای دریایی تفاوت قائل می‌شود کاربرد انحصار در استفاده قانونی از خشونت در دریا (کارکردهای نظارتی) دوری از توسل به استفاده از زور در آینده بحران‌زدایی بازدارندگی رقبا و ایجاد اطمینان مجدد برای متحدان (کارکردهای دیپلماتیک) و پیروزی درنبرد یا دخالت نظامی در امور داخلی دیگر کشور (کارکردهای نظامی) در عمل هر یک از این سه قابلیت به قابلیت‌های کوچک‌تری تقسیم می‌شود (دانا و همکاران، ۱۳۹۹).

تلاش همه راهبردهای دریایی و غیر دریایی، رسیدن به قدرت برای حفظ منافع ملی یا پوشش دادن ارزش‌های سیاسی - ایدئولوژیکی است. بر این اساس مشاهده می‌شود که توجه به دریا و پیشرفت نیروی دریایی همواره به‌عنوان یک راهبرد اساسی برای گسترش توان و کسب جایگاه قدرت جهانی موردتوجه بوده و اساس گسترش قدرت بسیاری از کشورها در دوره‌های مختلف زمانی بوده است. نیروی دریایی رکنی است که می‌تواند بستر گسترش قدرت سخت و نرم و درنهایت قدرت هوشمند دریایی یک کشور را به‌راحتی فراهم آورد (جعفری تهرانی، ۱۴۰۰).

راهبرد و رهنامه دریایی مسیرها یا طرقی هستند که به‌وسیله آن‌ها نیروهای دریایی اهداف راهبردی یا عملیاتی را برآورده می‌کند. به‌عبارت‌دیگر نتایج راهبردی کلان، مأموریت‌های نیروی دریایی (اهداف) را مشخص می‌کنند، نیروهای دریایی ابزاری برای نتایج هستند و راهبرد دریایی مسیری است که ابزارها به‌وسیله آن به بهترین وجه اهداف (مأموریت‌ها) را برآورده می‌سازد. سپس انجام این مأموریت‌ها ابزارهایی برای راهبرد کلان یا نتایج سیاسی است (جعفری تهرانی، ۱۴۰۰).

همان‌طور که از نظریه حافظ نیا برمی‌آید وزن ژئوپلیتیکی و قدرت ملی دارای یک رابطه دوسویه بوده و به‌نوعی مکمل یکدیگر می‌باشند؛ بنابراین عناصر قدرت ملی نیز می‌تواند در رابطه با وزن ژئوپلیتیکی باشد. یکی از این عناصر که نقش مهمی را هم از گذشته تا به امروز ایفا کرده است و با توجه به رویکردهای مختلف ایجادشده همچنان از مؤلفه‌های اصلی قدرت ملی بوده و همچنین تأثیر مهمی هم بر وزن ژئوپلیتیکی دارد قدرت نظامی است که هر کشوری ناگزیر است که علی‌رغم برخورداری از قدرتهای دیگر این عنصر قدرت ملی خود را تقویت نماید وگرنه نمی‌تواند تأثیرگذاری مناسبی را در مناسبات جهانی داشته باشد. لیکن عنصر قدرت نظامی خود نیز دارای مؤلفه‌هایی است که یکی از مهم‌ترین آن‌ها قدرت دریایی است که با توجه به تأثیرگذاری شگرفی که بر فعالیتهای

اقتصادی و استفاده از دریا و عمق آفرینی و ایجاد مرزهای بسیار دور تر از مرزهای زمینی دارد می‌تواند به‌نوعی کلیه عناصر قدرت ملی را متأثر سازد. حال آنکه بایستی گفت که قدرت دریایی دارای چند بعد است که اصلی‌ترین آن که اجرای تجارت دریایی و مرز سازی و ایجاد عمق راهبردی و حضور در مناطق مختلف دنیا را برای کشور متبوعه میسر می‌سازد نیروی دریایی است که با طراحی استراتژی دریایی مناسب و اجرای مأموریت‌های مختلف دریایی و حضور مستمر در دریاها و پهنه‌های آبی دنیا ایفای نقش می‌نماید (جعفری تهرانی، ۱۴۰۰).

استراتژی دریایی هر کشور بیانگر و روشن‌کننده وضعیت مأموریت‌های دریایی نیروی دریایی است و نیروی دریایی بازوی اصلی اجرای استراتژی دریایی پیش‌بینی شده است، نیروی دریایی هر کشور نقش مهمی در تقویت وزن ژئوپلیتیکی آن ایفا می‌کند. این نیرو با انجام مأموریت‌های مختلف درزمینه‌های نظامی، اقتصادی و دیپلماتیک، قادر است به تقویت نفوذ و حضور کشور در عرصه بین‌المللی بپردازد. برخی از این موارد عبارتند از:

نقش نیروی دریایی در امنیت و ثبات منطقه‌ای

یکی از مهم‌ترین مأموریت‌های نیروی دریایی، تأمین امنیت و ثبات منطقه‌ای است. نیروی دریایی با حضور مداوم در آب‌های بین‌المللی و نظارت بر فعالیت‌های دریایی، می‌تواند به جلوگیری از تنش‌ها و درگیری‌های منطقه‌ای کمک کند. به‌عنوان مثال، حضور نیروی دریایی در مناطق پرتنش مانند خلیج فارس یا دریای جنوبی چین، می‌تواند به کاهش تنش‌ها و جلوگیری از وقوع درگیری‌های نظامی منجر شود. این امر نه تنها به ثبات منطقه کمک می‌کند، بلکه به کشور مربوطه امکان می‌دهد تا به‌عنوان یک بازیگر اصلی و قابل‌اعتماد در صحنه بین‌المللی شناخته شود (امیری، ۱۳۹۹: ۱۴۵).

حفاظت از منابع طبیعی و اقتصادی

دریاها و اقیانوس‌ها دارای منابع طبیعی فراوانی هستند که می‌توانند به تقویت اقتصاد کشورها کمک کنند. منابعی مانند نفت و گاز، ماهیگیری و کشتیرانی از جمله منابع مهمی هستند که نیاز به حفاظت و مدیریت دارند. نیروی دریایی با انجام مأموریت‌های حفاظتی و نظارتی، می‌تواند از این منابع در برابر تهدیدات خارجی و داخلی محافظت کند. به‌عنوان مثال، مقابله با دزدی دریایی و قاچاق مواد مخدر از جمله مأموریت‌هایی است که

نیروی دریایی انجام می‌دهد تا از منابع اقتصادی کشور حفاظت کند. این اقدامات می‌تواند به افزایش قدرت اقتصادی و به تبع آن، وزن ژئوپلیتیکی کشور کمک کند (همان).

نمایش قدرت و بازدارندگی

نیروی دریایی با نمایش قدرت نظامی خود می‌تواند به عنوان یک عامل بازدارنده عمل کند و از وقوع جنگ‌ها و درگیری‌های نظامی جلوگیری کند. برگزاری مانورهای نظامی در آب‌های بین‌المللی و نمایش تجهیزات پیشرفته دریایی، می‌تواند پیام روشنی به سایر کشورها ارسال کند و آن‌ها را از هرگونه اقدام نظامی علیه کشور بازدارد. به عنوان مثال، حضور ناو هواپیمابر و زیردریایی‌های اتمی در مناطق استراتژیک، می‌تواند به عنوان یک عامل بازدارنده قوی عمل کند و از وقوع جنگ‌ها جلوگیری کند. این نمایش قدرت نظامی می‌تواند به افزایش وزن ژئوپلیتیکی کشور کمک کند و موقعیت آن را در نظام بین‌المللی تقویت کند (امیری، ۱۳۹۹: ۱۴۵).

همکاری‌های بین‌المللی و دیپلماسی دریایی

نیروی دریایی با انجام مأموریت‌های بشردوستانه و همکاری‌های بین‌المللی، می‌تواند به تقویت روابط دیپلماتیک کشورها کمک کند. شرکت در عملیات امداد و نجات، ارسال کمک‌های انسانی به مناطق بحران‌زده و مشارکت در مانورهای مشترک با نیروی دریایی سایر کشورها، از جمله مأموریت‌هایی هستند که می‌توانند به تقویت روابط دیپلماتیک و افزایش نفوذ کشور در عرصه بین‌المللی کمک کنند. این نوع از همکاری‌ها می‌تواند به ایجاد اعتماد و همکاری میان کشورها منجر شود و به افزایش وزن ژئوپلیتیکی کمک کند (امیری، ۱۳۹۹: ۱۴۵).

نوآوری و فناوری

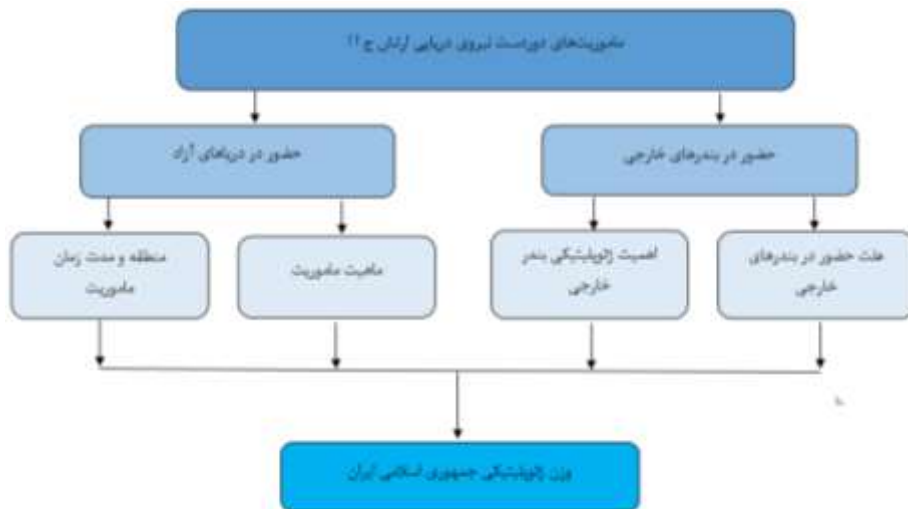
نیروی دریایی با بهره‌گیری از فناوری‌های پیشرفته، می‌تواند نقش مهمی در تقویت وزن ژئوپلیتیکی کشور ایفا کند. استفاده از تجهیزات پیشرفته مانند زیردریایی‌های اتمی، ناوهای هواپیمابر و سامانه‌های دفاعی مدرن، می‌تواند به افزایش قدرت نظامی و تأثیرگذاری کشور در عرصه بین‌المللی کمک کند. سرمایه‌گذاری در تحقیق و توسعه فناوری‌های دریایی و همکاری با سایر کشورها در این زمینه، می‌تواند به تقویت وزن ژئوپلیتیکی کشور کمک کند و موقعیت آن را در نظام بین‌المللی بهبود بخشد. نیروی

دریایی با انجام مأموریت‌های مختلف درزمینه‌های نظامی، اقتصادی و دیپلماتیک، نقش مهمی در تقویت وزن ژئوپلیتیکی کشورها ایفا می‌کند. از تأمین امنیت و ثبات منطقه‌ای گرفته تا حفاظت از منابع طبیعی و اقتصادی، نمایش قدرت و بازدارندگی، همکاری‌های بین‌المللی و دیپلماسی دریایی و استفاده از فناوری‌های پیشرفته، همگی از جمله عواملی هستند که می‌توانند به افزایش نفوذ و تأثیرگذاری یک کشور در نظام بین‌المللی کمک کنند؛ بنابراین، سرمایه‌گذاری در تقویت نیروی دریایی و بهبود توانمندی‌های آن، به تقویت وزن ژئوپلیتیکی کشورها منجر شود و موقعیت آن‌ها را در عرصه بین‌الملل بهبود بخشد (امیری، ۱۳۹۹: ۱۴۸).

حال آنکه نیروی دریایی می‌تواند دو نوع مأموریت از بعد مسافت نسبت به مرزهای کشور خودی داشته باشد، مأموریت‌های نزدیک به آب‌های ساحلی و دریا‌های خودی و همچنین مأموریت‌های دوردست که در مناطق خارج از دسترس کشور اجرا می‌گردد. مأموریت‌های دوردست نیروی دریایی یکی از ابزارهای مهم برای افزایش نفوذ و قدرت ژئوپلیتیکی کشورها به شمار می‌آید. این مأموریت‌ها که شامل عملیات‌هایی در فاصله‌های دور از مرزهای ملی هستند به منظور تحقق اهداف استراتژیک، امنیتی، اقتصادی و دیپلماتیک انجام می‌گردد. می‌توانند با افزایش نفوذ و تأثیرگذاری یک کشور در نظام بین‌الملل و همچنین قلمرو گسترده و ایجاد عمق راهبردی و حضور مداوم در دریاها، اقیانوس‌ها و آبراه‌های بین‌المللی و مناطق ژئوپلیتیکی و ژئواستراتژیکی بر بازیگری و منزلت ژئوپلیتیک کشور تأثیرگذار بوده و باعث افزایش وزن ژئوپلیتیکی کشور گردند. لیکن نیروی دریایی جمهوری اسلامی ایران نیز پس از فرمان فرماندهی معظم کل قوا مبنی بر ایجاد نیروی دریایی راهبردی و حضور مداوم در آب‌های بین‌المللی و افزایش عمق راهبردی شروع به برنامه‌ریزی و اجرای مأموریت‌های دوردست در قالب حضور در بندرها خارجی و حضور مداوم در آب‌های بین‌المللی نمود؛ که در همین راستا انواع اقسام مأموریت‌ها شامل: گشت دریایی، اسکورت کاروان‌های تجاری، تأمین خطوط مواصلاتی، مبارزه با دزدان دریایی، اجرای رزمایش‌های مشترک را در قالب ناوگروه‌های مختلف اعم از ناوگروه آموزشی، پشتیبانی، رزمایش مشترک، صلح و دوستی، گشت اطلاعاتی و گشت‌های عملیاتی در مناطق مختلف ژئوپلیتیک به مرحله اجرا گذاردند؛ که در این مقاله با بررسی حضور در بندرهای خارجی با دو بعد اهمیت ژئوپلیتیکی بندر خارجی و علت حضور در بندر خارجی و حضور در دریا‌های آزاد که با دو بعد ماهیت دریانوردی و منطقه مأموریت اجرا می‌گردد

و بازتاب‌های فراوانی داشته و نشان‌دهنده قدرت و استراتژی دریایی فرا منطقه‌ای کشور گردیده است (امیری، ۱۳۹۹: ۱۴۸).

با توجه به تأثیرگذاری استراتژی دریایی بر روند اجرای مأموریت نیروی دریایی و تأثیر اجرای مأموریت‌های نیروی دریایی بر قدرت دریایی و به دنبال آن قدرت نظامی افزایش قدرت ملی را به دنبال خواهد داشت که بدین شکل با توجه به رابطه دوسویه قدرت ملی با وزن ژئوپلیتیکی می‌توان به این نتیجه رسید که مأموریت‌های دوردست نیروی دریایی با دو عنوان فوق‌الذکر بر وزن ژئوپلیتیکی تأثیرگذار بوده می‌تواند باعث افزایش یا کاهش آن گردد (امیری، ۱۳۹۹: ۱۴۸).

شکل (۲) مدل مفهومی پژوهش

روش‌شناسی

باتوجه به ماهیت موضوع تحقیق و استفاده‌ای که می‌توان از نتایج حاصله برد، این تحقیق از نوع کاربردی با تأکید بر میزان اثرگذاری هریک از مؤلفه‌های مأموریت‌های دوردست نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران بر وزن ژئوپلیتیکی کشور جمهوری اسلامی ایران در نظر گرفته شده است.

با توجه به اینکه در این پژوهش توصیف منظم و نظام‌دار مأموریت‌های دوردست نیروی دریایی انجام شده و ویژگی‌ها و صفات آن مورد مطالعه قرار گرفته است و از طرفی به دلیل

آنکه پژوهشگران داده‌های کمی و کیفی پژوهش را به صورت برنامه‌ریزی شده و باهدف توسعه و شناخت عمیق در یک فرایند چندمرحله‌ای، گردآوری، تجزیه و تحلیل و ترکیب نموده‌اند، رویکرد تجزیه و تحلیل داده‌ها آمیخته (کمی و کیفی) است. در نتیجه این تحقیق از نوع توصیفی - تحلیلی با رویکرد آمیخته است.

جامعه آماری در این پژوهش شامل فرماندهان، مدیران نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران و استادان خبره دانشگاه‌های کشور در حوزه ژئوپلیتیک و جغرافیای سیاسی و آشنا با قلمرو موضوعی پژوهش است که در توزیع پرسشنامه از آن‌ها استفاده شد. در مجموع تعداد این افراد ۵۰ نفر برآورد شد و به صورت تمام شمار به عنوان حجم نمونه در نظر گرفته شدند. گردآوری داده‌ها در این پژوهش با استفاده از روش‌های کتابخانه‌ای و تحقیقات میدانی به صورت ترکیبی انجام شده است.

در پژوهش حاضر، پس از آنکه از طریق فیش برداری از مطالعات کتابخانه‌ای و جلسات طوفان مغزی و خبرگی، داده‌های کیفی شامل مبانی نظری، تدوین راهبرد، محیط‌شناسی و مبانی نظری ایفای مأموریت‌های نذاجا تدوین شد، با استفاده از فنون تحلیل محتوا و تحلیل عاملی این داده‌ها مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت که این فرایند طی سه گام زیر انجام شد:

گام اول: دسته‌بندی اطلاعات شامل پالایش، تلخیص و نمایش داده‌ها

گام دوم: پردازش داده‌ها شامل تعیین واگرایی و هم‌گرایی داده‌ها

گام سوم: قضاوت و تصمیم‌گیری در مورد داده‌ها و استخراج شاخص‌های نهایی
همچنین به منظور ارزیابی کمی داده‌های احصائی از پرسشنامه با بهره‌گیری نرم‌افزار اسمارت پی ال اس و مدل‌سازی معادلات ساختاری و آزمون برازش مدل موصوف و نتایج به دست آمده، فرضیه تحقیق مورد آزمون قرار گرفت.

تجزیه و تحلیل یافته‌ها

در این پژوهش کلیه افراد مورد پرسش قرار گرفته دارای جنسیت مرد هستند. از میان ۵۰ فرد مشارکت‌کننده، ۳ نفر معادل ۶ درصد دارای سنوات ۱-۱۰ سال، ۷ نفر معادل ۱۴ درصد دارای سنوات ۱۰-۱۵ سال، ۲۶ نفر معادل ۵۲ درصد دارای سنوات ۱۵-۲۰ سال و ۱۴ نفر معادل ۲۸ درصد دارای سنوات بالای ۲۰ سال هستند. ۵ نفر معادل ۱۰ درصد در سطح تحصیلی دیپلم، ۷ نفر معادل ۱۴ درصد در سطح تحصیلی کارشناسی،

۲۹ نفر معادل ۵۸ درصد سطح تحصیلی کارشناسی ارشد و ۹ نفر معادل ۱۸ درصد دکتری می‌باشند. آمار توصیفی متغیرهای پژوهش در جدول (۲) نشان داده شده است.

جدول (۲) آمار توصیفی متغیرها

متغیر	کشدگی	چولگی	انحراف استاندارد	میانگین	بیشترین	کمترین
اهمیت ژئوپلیتیکی بندر خارجی	۱/۱۴۳	۰/۲۳۸	۰/۶۳۶۲۲	۴/۱۹۰۰	۵/۰۰	۲/۸۳
علت حضور در بندر خارجی	-۰/۷۱۰	-۰/۳۷۷	۰/۶۵۵۰۸	۴/۱۷۰۰	۵/۰۰	۲/۸۳
حضور در دریاهای آزاد	-۰/۸۳۰	-۰/۳۶۹	۰/۶۱۱۵۳	۴/۱۸۰۰	۵/۰۰	۲/۸۳
ماهیت دریانوردی	-۰/۸۱۸	-۰/۴۴۲	۰/۶۷۱۳۸	۴/۲۰۶۷	۵/۰۰	۲/۸۳
منطقه و مدت زمان دریانوردی	-۰/۵۴۰	-۰/۳۰۰	۰/۸۳۸۶۲	۳/۸۷۰۰	۵/۰۰	۲/۰۰
حضور در بندرهای خارجی	-۰/۷۴۰	-۰/۲۵۸	۰/۷۰۷۷۷	۴/۰۱۸۳	۵/۰۰	۲/۵۸
مأموریت‌های دوردست	-۰/۸۴۳	-۰/۳۵۱	۰/۶۱۲۵۴	۴/۰۹۹۲	۵/۰۰	۳/۰۰

جدول (۳) ضرایب پایایی سازه

متغیر	سطح آماره پایایی مرکب (rho.c)	سطح آماره پایایی مرکب (rho.a)	ضریب آلفای کرونباخ
اهمیت ژئوپلیتیکی بندرهای خارجی	۰/۹۲۹	۰/۹۰۹	۰/۹۰۸
حضور در بندرهای خارجی	۰/۹۴۶	۰/۹۳۹	۰/۹۳۷
حضور در دریاهای آزاد	۰/۹۴۶	۰/۹۴۰	۰/۹۳۷
علت حضور در بندرهای خارجی	۰/۹۱۳	۰/۸۹۲	۰/۸۸۴
مأموریت‌های دوردست	۰/۹۶۲	۰/۹۶۱	۰/۹۵۹
ماهیت دریانوردی	۰/۹۲۱	۰/۹۰۱	۰/۸۹۶
منطقه و مدت زمان دریانوردی	۰/۹۵۱	۰/۹۳۹	۰/۹۳۷

مقدار پایایی مرکب متغیرهای تحقیق با توجه به آنکه از مقدار استاندارد ۰/۷ بزرگ‌تر است مورد تأیید قرار گرفته است. این امر بیانگر آن است که مدل از نظر اعتبار بیرونی قابل قبول است و می‌توان به ابعاد ساختاری مدل استناد نمود. مطابق با جدول (۳) ضریب آلفای کرونباخ برای تمام سازه‌ها موردنظر بالاتر از ۰/۷ است که حاکی از پایایی مناسب مدل دارد.

جدول (۴) میانگین واریانس استخراج شده

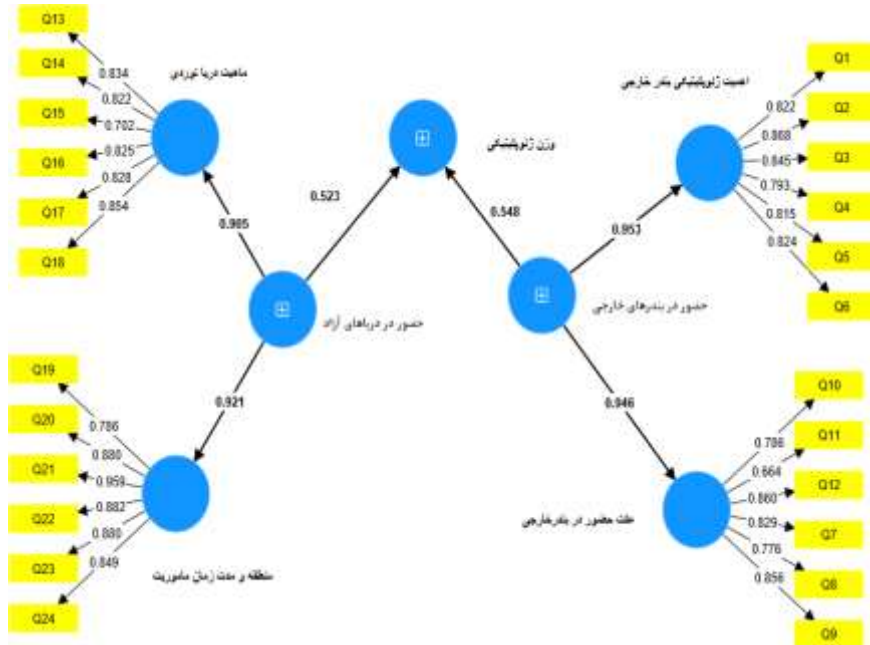
متغیر	سطح آماره
اهمیت ژئوپلیتیکی بندرهای خارجی	۰/۶۸۶
حضور در بندرهای خارجی	۰/۵۹۴
حضور در دریاهای آزاد	۰/۵۹۵
علت حضور در بندرهای خارجی	۰/۶۳۷
مأموریت‌های دوردست	۰/۵۱۸
ماهیت دریانوردی	۰/۶۶۰
منطقه و مدت‌زمان دریانوردی	۰/۷۶۴

لازم به ذکر است که روایی همگرایی مدل پژوهش با توجه به بزرگ‌تر بودن مقادیر واریانس‌های استخراجی برای متغیرها از مقدار ۰/۵ تأیید شد. جدول (۴).

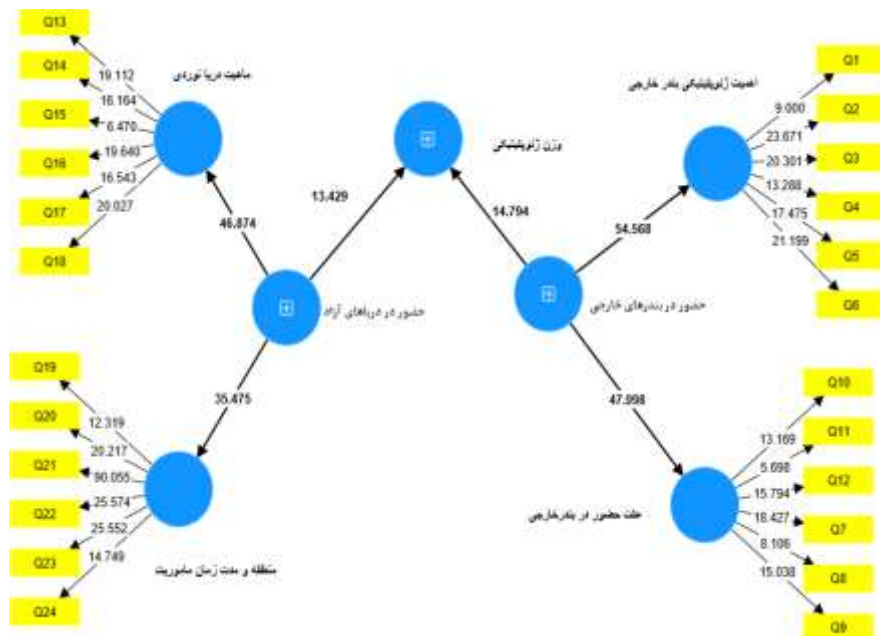
جدول (۵) جدول فورنل - لارکر پس از جایگذاری مقادیر ریشه دوم (AVE)

متغیر	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
اهمیت ژئوپلیتیکی بندرهای خارجی	۰/۸۲۸						
حضور در بندرهای خارجی	۰/۶۸۶	۰/۷۷۰					
حضور در دریاهای آزاد	۰/۹۵۳	۰/۷۴۱	۰/۷۷۲				
علت حضور در بندرهای خارجی	۰/۸۰۳	۰/۷۲۲	۰/۹۴۶	۰/۷۹۸			
مأموریت‌های دوردست	۰/۸۸۰	۰/۹۳۰	۰/۹۳۶	۰/۸۹۸	۰/۷۲۰		
ماهیت دریانوردی	۰/۷۳۸	۰/۹۰۵	۰/۸۱۱	۰/۸۰۳	۰/۹۲۲	۰/۸۱۲	
منطقه و مدت‌زمان مأموریت	۰/۵۲۴	۰/۹۲۱	۰/۵۵۳	۰/۵۲۶	۰/۷۸۲	۰/۶۶۸	۰/۸۷۴

همان‌طور که در جدول (۵) مشاهده می‌شود، مقادیر موجود در روی قطر اصلی ماتریس، از کلیه مقادیر موجود در سطر و ستون مربوطه بزرگ‌تر است. با توجه به نتایج شاخص‌های برازش مدل اندازه‌گیری فوق، می‌توان نتیجه گرفت که مدل اندازه‌گیری مأموریت‌های دوردست نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران مورد از برازش مناسبی برخوردار است. در زیر به بررسی فرضیه‌ای تحقیق می‌پردازیم.

شکل (۳) مدل اندازه‌گیری در حالت بار عاملی

شکل (۴) مدل اندازه‌گیری در حالت T-values

جدول (۶) بارهای عاملی ابعاد مدل با سازه اصلی مأموریت دوردست

تجزیه عاملی تأییدی مرتبه دوم	بارهای عاملی	T-values	سطح معنی‌داری
ماهیت دریانوردی	۰/۹۰۵	۴۶/۶۰۸	۰/۰۰۱
حضور در بندرهای خارجی	۰/۹۲۱	۳۵/۷۶۱	۰/۰۰۱
اهمیت ژئوپلیتیکی بندر خارجی	۰/۹۵۳	۵۴/۵۹۴	۰/۰۰۱
حضور در دریاهای آزاد	۰/۹۴۶	۴۷/۹۷۶	۰/۰۰۱
حضور در بندرهای خارجی	۰/۹۳۰	۵۱/۹۱۹	۰/۰۰۱
حضور در دریاهای آزاد	۰/۹۳۶	۵۲/۰۶۵	۰/۰۰۱

همان‌طور که در جدول (۶) مشاهده می‌شود، مقدار بارهای عاملی مربوط به مسیرهای ابعاد با سازه اصلی بزرگ‌تر از ۰/۵ است که تأیید گر آن است که مدل از برازش قوی برخوردار بوده و هیچ‌کدام از متغیرها از مدل حذف نخواهند شد. همان‌طور که در شکل بالا مشاهده می‌شود، مقدار آماره‌ی t مربوط به مسیر بزرگ‌تر از ۱/۹۶ است که تأیید گر آن است که مدل از برازش قوی برخوردار بوده و هیچ‌کدام از متغیرها از مدل حذف نخواهند شد. همان‌طور که در شکل بالا مشاهده می‌شود، p-value مشاهده‌شده در سطح اطمینان ۰/۹۵ از ۰/۰۵ کوچک‌تر است که تأیید گر آن است که خطای برآورد شده متغیرها از حداکثر مقدار خطای قابل‌پذیرش ۰/۰۵ کوچک‌تر بوده است و هیچ‌کدام از متغیرها از مدل حذف نخواهند شد.

با توجه به جدول (۶) و تأیید مسیرهای ابعاد مدل مأموریت‌های دوردست نیروی دریایی می‌توان نتیجه گرفت که از دیدگاه افراد نمونه مأموریت‌های دوردست نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران باعث افزایش وزن ژئوپلیتیکی ایران می‌شود و فرضیه اصلی تأیید می‌شود. از دیدگاه افراد نمونه حضور نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران در بندرها خارجی باعث افزایش وزن ژئوپلیتیکی ایران می‌شود و حضور نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران در دریاهای آزاد و اقیانوس‌ها باعث افزایش وزن ژئوپلیتیکی ایران می‌شود.

جدول (۷) رتبه‌بندی شاخص‌های مربوط به بعد حضور در بندرهای خارجی بر اساس بارهای عاملی مربوطه

رتبه	ضرب رگرسیون	شاخص	بعد
۱	۰/۸۶۸	حضور ناگروه آموزشی نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران در بندرهای کشورهای منطقه ژئوپلیتیکی ناتو (اروپا و آمریکا)	حضور نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران در بندرها خارجی
۲	۰/۸۶۰	حضور ناگروه صلح و دوستی نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران در بندرهای کشورهای منطقه ژئوپلیتیکی اقیانوس آرام (سازمان منطقه‌ای اپک)	
۳	۰/۸۵۶	حضور ناگروه صلح و دوستی نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران در بندرهای کشورهای منطقه ژئوپلیتیکی آمریکا (آمریکای شمالی و نفتا)	
۴	۰/۸۴۵	حضور ناگروه آموزشی نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران در بندرهای کشورهای منطقه ژئوپلیتیکی آمریکا (آمریکای شمالی و نفتا)	
۵	۰/۸۲۹	حضور ناگروه صلح و دوستی نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران در بندرهای کشورهای منطقه ژئوپلیتیکی اتحادیه اروپا	
۶	۰/۸۲۴	حضور ناگروه آموزشی نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران در بندرهای کشورهای منطقه ژئوپلیتیکی اقیانوس آرام (سازمان منطقه‌ای اپک)	
۷	۰/۸۲۲	حضور ناگروه آموزشی نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران در بندرهای کشورهای منطقه ژئوپلیتیکی اتحادیه اروپا	
۸	۰/۸۱۵	حضور ناگروه آموزشی نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران در بندرهای کشورهای منطقه ژئوپلیتیکی شرق آسیا (شرق و جنوب شرق آسیا)	
۹	۰/۷۹۳	حضور ناگروه آموزشی نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران در بندرهای کشورهای منطقه ژئوپلیتیکی اوراسیا (شانگهای)	
۱۰	۰/۷۸۶	حضور ناگروه صلح و دوستی نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران در بندرهای کشورهای منطقه ژئوپلیتیکی اوراسیا (شانگهای)	
۱۱	۰/۷۷۶	حضور ناگروه صلح و دوستی نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران در بندرهای کشورهای منطقه ژئوپلیتیکی ناتو (اروپا و آمریکا)	
۱۲	۰/۶۶۴	حضور ناگروه صلح و دوستی نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران در بندرهای کشورهای منطقه ژئوپلیتیکی شرق آسیا (شرق و جنوب شرق آسیا)	

جدول (۸) رتبه‌بندی شاخص‌های مربوط به بعد حضور در دریاهای آزاد بر اساس بارهای

عاملی مربوطه

رتبه	ضرب رگرسیون	شاخص	بعد
------	----------------	------	-----

۱	۰/۹۵۹	اجرای مأموریت حفاظت از محیط‌زیست توسط نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران در آب‌های منطقه ژئوپلیتیکی آمریکا (آمریکا شمالی و نفتا)	نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران در دریاهای آزاد
۲	۰/۸۸۲	اجرای مأموریت حفاظت از محیط‌زیست توسط نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران در آب‌های منطقه ژئوپلیتیکی اوراسیا (شانگهای)	
۳	۰/۸۸۰	اجرای مأموریت حفاظت از محیط‌زیست توسط نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران در آب‌های منطقه ژئوپلیتیکی شرق آسیا (شرق و جنوب شرق آسیا)	
۴	۰/۸۸۰	اجرای مأموریت حفاظت از محیط‌زیست توسط نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران در آب‌های منطقه ژئوپلیتیکی اتحادیه اروپا (اروپا)	
۵	۰/۸۵۴	اجرای مأموریت امنیت کاروان‌های تجاری توسط نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران در آب‌های منطقه ژئوپلیتیکی اقیانوس آرام (سازمان منطقه‌ای اپک)	
۶	۰/۸۴۹	اجرای مأموریت حفاظت از محیط‌زیست توسط نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران در آب‌های منطقه ژئوپلیتیکی اقیانوس آرام (سازمان منطقه‌ای اپک)	
۷	۰/۸۳۴	اجرای مأموریت امنیت کاروان‌های تجاری توسط نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران در آب‌های منطقه ژئوپلیتیکی ناتو (اروپا و آمریکا)	
۸	۰/۸۲۸	اجرای مأموریت امنیت کاروان‌های تجاری توسط نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران در آب‌های منطقه ژئوپلیتیکی شرق آسیا (شرق و جنوب شرق آسیا)	
۹	۰/۸۲۵	اجرای مأموریت امنیت کاروان‌های تجاری توسط نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران در آب‌های منطقه ژئوپلیتیکی اوراسیا (شانگهای)	
۱۰	۰/۸۲۲	اجرای مأموریت امنیت کاروان‌های تجاری توسط نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران در آب‌های منطقه ژئوپلیتیکی اتحادیه اروپا (اروپا)	
۱۱	۰/۷۸۶	اجرای مأموریت حفاظت از محیط‌زیست توسط نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران در آب‌های منطقه ژئوپلیتیکی ناتو (اروپا و آمریکا)	
۱۲	۰/۷۰۲	اجرای مأموریت امنیت کاروان‌های تجاری توسط نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران در آب‌های منطقه ژئوپلیتیکی آمریکا (آمریکا شمالی و نفتا)	

جدول (۹) نتایج تحلیل آزمون فریدمن

اولویت	گزاره‌ها	میانگین	میانگین رتبه‌ای	Chi-square	df	sig
۱	ماهیت دریانوردی	۴/۲	۲/۶۶	۶/۹۱۶	۳	۰/۰۷۵

			۲/۶۰	۴/۱۹	اهمیت ژئوپلیتیکی بندر خارجی	۲
			۲/۶۰	۴/۱۷	علت حضور در بندر خارجی	۳
			۲/۱۴	۳/۸۷	منطقه و مدت زمان مأموریت	۴

طبق یافته‌های جدول (۹) نتایج آزمون فریدمن (۶/۹۱) در سطح معنی‌داری $P > 0/05$ معنی‌دار نیست؛ یعنی بین میانگین‌های ۴ مؤلفه از دیدگاه خبرگان تفاوت معنی‌داری وجود ندارد؛ و همه از اهمیت و میزان تأثیر یکسانی برخوردارند. در ادامه نتایج اولویت‌بندی دو بعد اصلی تأثیر گزار در مدل تحقیق (حضور در دریا‌های آزاد و حضور در بندرهای خارجی) به‌وسیله آزمون فریدمن در جدول زیر ارائه می‌گردد.

جدول (۱۰) نتایج تحلیل آزمون فریدمن

اولویت	گزاره‌ها	میانگین	میانگین رتبه‌ای	Chi-square	df	sig
۱	حضور در دریا‌های آزاد	۴/۱۸	۱/۶۲	۳/۴۲۹	۳	.۱۶۵
۲	حضور در بندرهای خارجی	۴/۰۱۸	۱/۳۸			

طبق یافته‌های جدول (۱۰) نتایج آزمون فریدمن (۳/۴۲) در سطح معنی‌داری $P > 0/05$ معنی‌دار نیست؛ یعنی بین میانگین‌های ۲ بعد (حضور در دریا‌های آزاد و حضور در بندرهای خارجی) از دیدگاه خبرگان تفاوت معنی‌داری وجود ندارد؛ و همه از اهمیت و میزان تأثیر یکسانی برخوردارند.

بحث و نتیجه‌گیری

با توجه به تعریف دکتر حافظ‌نیا از وزن ژئوپلیتیکی و عوامل تأثیرگذار بر آن و همچنین ملاحظات و نظریه‌های ژئوپلیتیکی به نظر می‌رسد که یکی از مهم‌ترین عواملی که می‌تواند وزن ژئوپلیتیک کشورها را تحت تأثیر قرار دهد مؤلفه قدرت نظامی است که درعین حال یکی از اساسی‌ترین مؤلفه‌های قدرت ملی کشورها محسوب می‌شود. به نظر می‌رسد کشور جمهوری اسلامی ایران نیز تلاش‌های بسیار مضاعفی در زمینه‌ای افزایش قدرت نظامی خود نموده است که در حوزه‌های مختلف اعم صنایع موشکی و پهپاد و ریز

پرنده‌ها در حوزه قلمرو گستره و افزایش عمق راهبردی برنامه‌ریزی‌های مبسوطی را داشته است که در همین راستا نیروی دریایی ارتش موظف گردیده است که با اجرای دریانوردی‌های برد بلند و حضور در آب‌های دوردست اجرای مأموریت‌های دوردست را در اولویت اول کاری خود قرار دهد تا بتواند با حضور در پهنه‌های آبی مناطق مختلف ژئوپلیتیکی هم‌مرز دریایی و قلمرو کشور را افزایش دهد و هم بیانگر قدرت و اقتدار دریایی و نظامی و موجبات افزایش و نمود قدرت ملی ایران در هر دو بعد سخت و نرم باشد.

در این پژوهش با توجه به سؤال مطرح‌شده و دغدغه محقق به‌منظور بررسی چگونگی تأثیرگذاری مأموریت‌های دوردست نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران با استفاده از منابع و مطالعات کتابخانه‌ای و شناسایی ابعاد این مأموریت‌ها تعداد بیست‌وچهار گزاره در دو طبقه‌بندی حضور در بندرهای خارجی و حضور در آب‌های آزاد به‌منظور ایجاد پرسشنامه اقتباس گردید و با هماهنگی اساتید راهنما و مشاور پرسشنامه‌ای که پاسخ هر سؤال آن با استفاده از طیف لیکرت (خیلی کم ۱ و خیلی زیاد ۵) تنظیم در اختیار تعداد ۵۰ نفر از نخبگان و خبرگان علمی و عملیاتی نیروی دریایی و دانشگاهی قرار گرفت که نتایج به‌دست‌آمده با توجه به بررسی‌ها و تحلیل‌های صورت گرفته به‌وسیله ابزار اسمارت پی ال اس و طبقه‌بندی شاخص‌ها (در فصل چهارم) یک هدف کلی که خود شامل دو هدف جزئی بود را دنبال نموده است که در ذیل به آن می‌پردازد.

الف: بررسی نتایج حاصله تحقق در خصوص سؤال جزئی اول

حضور ناوگروه‌های نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران در بندرهای خارجی چه تأثیری بر وزن ژئوپلیتیکی ایران دارد؟
تحلیل کمی پاسخ جامعه آماری به سؤالات پرسش‌نامه در خصوص میزان تأثیرگذاری حضور ناوگروه‌های نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران در بندرهای خارجی مربوط به شش منطقه ژئوپلیتیکی مهم و حساس مبین این است که حضور ناوگروه‌های نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران در بندرهای خارجی تأثیر زیادی بر وزن ژئوپلیتیکی ایران داشته و باعث افزایش آن می‌گردد.

ب: بررسی نتایج حاصله تحقق در خصوص سؤال جزئی دوم

حضور ناوگروه‌های نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران در آب‌های آزاد و اقیانوس‌ها چه تأثیری بر وزن ژئوپلیتیکی ایران دارد؟

تحلیل کمی پاسخ جامعه آماری به سؤالات پرسش‌نامه در خصوص میزان تأثیرگذاری حضور ناوگروه‌های نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران در آب‌های آزاد و اقیانوس‌های مربوط به شش منطقه ژئوپلیتیکی مهم و حساس مبین این است که حضور ناوگروه‌های نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران آب‌های آزاد و اقیانوس‌ها تأثیر زیادی بر وزن ژئوپلیتیکی ایران داشته و باعث افزایش آن می‌گردد.

ب: بررسی نتایج حاصله تحقق در خصوص هدف کلی

مأموریت‌های دوردست نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران چه تأثیری بر وزن ژئوپلیتیکی ایران دارد؟

با توجه به بررسی و تجزیه و تحلیل داده‌های این پژوهش درمی‌یابیم که مأموریت‌های دوردست نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران با دو مؤلفه حضور در بندرهای خارجی و حضور در آب‌های آزاد و اقیانوس‌ها باعث افزایش وزن ژئوپلیتیکی ایران گردیده و تأثیر زیادی بر آن دارد.

توصیه‌های کلیدی برای سیاست‌گذاران دفاعی

- ۱- طراحی و ساخت شناورهای باقابلیت دریانوردی برد بلند و ایستایی طولانی‌مدت در دریا.
- ۲- ساخت تجهیزات نوین دریانوردی، راداری و هواشناسی جهت تجهیز شناورهای نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران.
- ۳- ایجاد بستر مناسب جهت افزایش تعاملات دریایی و اجرای تمرینات مرکب با کشورهای حوزه مناطق شش‌گانه ژئوپلیتیکی.
- ۴- ایجاد بستر مناسب جهت ورود دانش‌ها و علوم روز دریانوردی به نیروی دریایی راهبردی ارتش جمهوری اسلامی ایران.
- ۵- ایجاد بستر مناسب جهت حضور ناوگروه‌های نذاجا در بندرهای کشورهای مناطق شش‌گانه ژئوپلیتیکی.

تشکر و قدردانی

از همه خبرگان و استادانی که در طول پژوهش، محققان را در گردآوری، تجزیه و تحلیل داده‌ها و اعتبارسنجی یافته‌های پژوهش یاری رسانده‌اند، سپاسگزاریم.

تضاد منافع

بدین‌وسیله نویسندگان تصریح می‌نمایند که هیچ‌گونه تضاد منافی در خصوص پژوهش حاضر وجود ندارد.

منابع

- احمدی، سید عباس و احمدی، ابراهیم. (۱۳۹۵). بررسی توانمندی راهبردی منطقه آزاد چابهار در راستای وزن ژئوپلیتیکی و قدرت ملی ایران، *فصلنامه راهبرد*. ۲۶ (۲): ۲۳۵-۲۶۲. DOI: <https://doi.org/20.1001.1.10283102.1396.26.2.5.4>
- امیری، علی. (۱۳۹۹). تبیین نقش نیروی دریایی در قدرت دریایی جمهوری اسلامی ایران، *فصلنامه ژئوپلیتیک*. ۱ (۵۷): ۱۳۸-۱۸۲. DOI: <https://doi.org/20.1001.1.17354331.1399.16.57.5.1>
- براتیان، محمود؛ سیاری، حبیب‌اله؛ سلمانی، عباسعلی و قادرپناه، فریبرز. (۱۴۰۲). راهبردهای توسعه نقش‌های نیروی دریایی راهبردی ارتش جمهوری اسلامی ایران، *آینده پژوهی دفاعی*. ۸ (۳۱): ۶۹-۹۳. DOI: <https://doi.org/10.22034/dfs.2024.2013259.1739>
- جعفری تهرانی، پیمان. (۱۴۰۰). تأثیر ایجاد پایگاه دریایی برافزایش قدرت دریایی جمهوری اسلامی ایران، *فصلنامه علمی آموزشی علوم دریایی*. DOI: <https://doi.org/10.22034/rmt.2021.244058>
- حافظ‌نیا، محمدرضا. (۱۳۹۸). *اصول و مفاهیم ژئوپلیتیک*. کتاب پاپلی.
- حجتی نیا، محمدحسین و رضایی، عباس. (۱۳۹۵). عوامل تأثیرگذار برافزایش بهره‌وری کارکنان ناوگروه رزمی در مأموریت‌های دریانوردی دوردست، *فصلنامه علوم و فنون نظامی*. ۱۲ (۳۵): ۴۷-۶۷. DOI: <https://doi.org/22.34/Qjmst.2015.528385.1522>
- دانا، حسین؛ خانزادی، حسین؛ کریمی پور، یدالله و متقی، افشین. (۱۳۹۹). تبیین ژئواستراتژی نیروی دریایی جمهوری اسلامی ایران در حوزه آسیا پاسیفیک، *فصلنامه علمی فضای جغرافیایی*. ۲۳ (۸۱): ۸۸-۶۱. DOI: <https://doi.org/10.52547/Geospa.23.1.61>
- کوهن، سائول برنارد. (۱۴۰۰). *ژئوپلیتیک، جغرافیای روابط بین‌الملل*، جلد اول، دانشگاه عالی دفاع ملی.
- Ahmadi, S.A. & Ahmadi, I. (2015). Investigating the strategic capability of Chabahar Free Zone in line with Iran's geopolitical weight and national

- power. *Strategic Quarterly*, 26(2): 235-262. [in persian] DOI: <https://doi.org/20.1001.1.10283102.1396.26.2.5.4>
- Allahverdizadeh, R. & Karimi, M. (2022). A New Approach to the Theory of Seapower in the 21st Century (In Times of War and Peace). *Geopolitics Quarterly*, 18(68): 383-411. <https://doi.org/20.1001.1.17354331.1401.18.68.17.9>
  - Amiri, A. (2019). Explaining the role of the navy in the maritime power of the Islamic Republic of Iran. *Geopolitics Quarterly*, 1(57): 138-182. [in persian] DOI: <https://doi.org/20.1001.1.17354331.1399.16.57.5.1>
  - Bratian, M., Sayari, H., Salmani, A.A. & Kaderpanah, F. (2023). Strategies for developing the roles of the strategic navy of the Islamic Republic of Iran Army. *Defense Future Research*, 8 (31): 69-93. [in persian] DOI: <https://doi.org/10.22034/dfs.2024.2013259.1739>
  - Cohen, S. B. (2021). *Geopolitics, geography of international relations*. first volume. Higher National Defense University. [in persian] <https://opac.nlai.ir/opac-prod/search/briefListSearch.do>
  - Dana, H., Khanzadi, H., Karimipour, Y. & Motaghi, A. (2019). Explaining the geostrategy of the Islamic Republic of Iran Navy in the Asia-Pacific area. *The Scientific Quarterly of Geographical Space*, 23(81): 61-88. [in persian] DOI: <https://doi.org/10.52547/Geospa.23.1.61>
  - Gartzke, E. & Lindsay, J. R. (2023). The influence of sea power on politics: domain-and platform-specific attributes of material capabilities. In *Security Studies in a New Era of Maritime Competition* (pp. 23-58). Routledge. <https://doi.org/10.7454/global.24i2>
  - Hafeznia, M.R. (2018). *Principles and concepts of geopolitics*. The papal book. [in persian] Url: <https://opac.nlai.ir/opac-prod/search/briefListSearch.do>
  - Hojjatinia, M.H. & Rezaei, A. (2015). Factors affecting the increase in productivity of combat fleet personnel in long-distance maritime missions. *Quarterly Journal of Military Sciences and Techniques*, 12(35): 47-67. [in persian] DOI: <https://doi.org/.22.34/Qjmst.2015.528385.1522>
  - Jafari Tehrani, P. (2021). *The effect of creating a naval base on increasing the naval power of the Islamic Republic of Iran, scientific and educational quarterly of maritime sciences*. [in persian] DOI: <https://doi.org/10.22034/rmt.2021.244058>